

Г. В. Сеник,

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
старший викладач кафедри української мови*

ЗООФОРНІ НЕОФІЦІЙНІ ІМЕНУВАННЯ: МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

У статті з'ясовується мотивація наддністрянських неофіційних іменувань, базою творення для яких стали зоосемізми. Такого типу оніми розподіляються між групами залежно від мотивів номінації. Звертається увага на поширені серед зоофорних прізвиськ явища омонімії та синонімії.

Ключові слова: неофіційне іменування, прізвисько, зоосемізм, мотивація, метафоризація, метонімізація.

Постановка наукової проблеми та її актуальність. Кожен із розрядів власних назв представляє собою цінний матеріал як історична пам'ять, як народна творчість, як мовознавче джерело. Прізвиська, які були першими на шляху творення офіційної системи іменування, активно продовжують функціонувати і сьогодні, використовуючи традицію іменотворчості та фіксуючи нові шляхи у називанні. Тому в останні роки з'являється все більше наукових праць, присвячених дослідженню функціонування неофіційних антропонімів у тих чи інших регіонах України. Разом з тим залишається відкритим питання класифікації неофіційних іменувань, визначення терміна «прізвисько», його структури, способів творення, мотиваційної бази.

Актуальність нашої розвідки полягає у тому, що кожен район, область, регіон має свій набір засобів творення неофіційних іменувань, діалектної лексики, і головне – своє бачення навколишнього світу, що в сукупності призводить до появи специфічних асоціацій, образів та створення на їхній основі нових онімів. Тому

вивчення регіональної специфіки неофіційних іменувань як важливого сегменту створення загального атласу української антропонімної системи залишається нагальним.

Метою нашої статті є з'ясування особливостей використання зоосемізмів як бази для творення неофіційних іменувань. Мета передбачає вирішення таких *завдань*: з'ясувати дефініції терміна «прізвисько»; здійснити вибірку неофіційних іменувань, що утворені від назв тварин, птахів, комах; розподілити зоофорні прізвиська за рубриками їхніх мотивувальних основ; визначити найчастіше вживані зоосемізми в ролі неофіційних іменувань та порівняти їх з матеріалами інших областей України.

Об'єктом нашого дослідження стали прізвиська, основою творення яких є зоосемізми. Предметом дослідження є виокремлення основних груп зоофорних неофіційних онімів залежно від особливостей мотивації. *Матеріал* зібраний у населених пунктах Галицького району Івано-Франківської області.

Основними методами дослідження є описовий і його базові прийоми систематизації та інтерпретації мовних одиниць, а також зіставний.

Наукова новизна полягає в поповненні матеріалу загальноукраїнського іменника зоофорними прізвиськами Північної Івано-Франківщини, особливостями їх мотивації та зіставлення з матеріалом інших регіонів.

Матеріал нашого дослідження може бути використаний для порівняльного аналізу в працях із сучасної антропоніміки, етнолінгвістики, а також на заняттях з діалектології, лексикології та словотвору.

Аналіз досліджень цієї проблеми. У кожного народу склалася своя система власних назв, яка формувалася під впливом як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних факторів. Аналізуючи прізвища, О. О. Кавун зазначає: «Генетично пов'язані з апелятивною лексикою, прізвища так або інакше віддзеркалюють різні сторони й умови життя народу – оточуючу природу, повсякденну працю, побут, суспільно-політичні й економічні особливості, взаємозв'язки з іншими народами, психічний склад, світогляд; отже, майже всі головні риси його етнічної індивідуальності» [3]. Але якщо прізвища стали стабільним елементом офіційної сфери іменування, аналіз яких нічого не скаже нам про сьогоденного «володаря» такого оніма, то прізвиська, особливо ті, що утворені від назв істот чи конкретних предметів, на нашу думку, є живим портретом носія, його живою історією. Саме незручність іменування офіційним прізвищем та потребу зафіксувати особливу рису денотата М. Лесюк вважає одними із причин виникнення прізвиськ [9, с. 228].

Вивчення неофіційних іменувань продовжує набирати оберти. В останнє десятиліття з'явилися нові дисертаційні дослідження (Антонюк О. – «Сучасні прізвиська Донеччини (семантика і структура)» (2011), Вербовацька О. – «Неофіційна антропонімія Тернопільщини» (2016), Катернюк В. – «Структурно-семантичні характеристики неофіційних антропонімів в англійській, німецькій та українській мовах» (2010), Наливайко М. – «Неофіційна антропонімія Львівщини» (2011), Павлюк В. – «Становлення неофіційного антропонімікону Вінниччини» (2016), Федотова Н. – «Сучасні прізвиська Луганщини: когнітивна прагматика творення тексту оніма» (2008), Чучвара А. – «Соціокогнітивні чинники формування прізвиська школяра (на матеріалі неофіційного іменника учнів Львівської області)» (2013), Шульська Н. – «Неофіційна антропонімія Західного Полісся» (2011) та ряд різнопланових наукових розвідок. Кожен із дослідників намагається доповнити,

розширити класичне визначення терміна «*прізвисько*», поданого у словниках чи енциклопедії «Українська мова», залежно від аспекту вивчення цього питання.

Н. Шульська до визначення прізвиська залучає інформацію про його структуру, мотивацію, функцію та конотацію: «Прізвиська – неофіційні одно- чи багатокомпонентні антропоніми, що виконують ідентифікаційну функцію, часто вказують на характерну рису, що вирізняє денотата серед інших, здебільшого мають негативну конотацію [18]. О. Вербовецька зазначає й функційний аспект: «Індивідуальні прізвиська – це мотивовані назви, які індивідуалізують і майже завжди характеризують особу, мають емоційне забарвлення, в основному негативне, чим зумовлене переважне вживання їх позаочі» [2, с. 114].

М. Лесюк та Г. Ліщинська вважають, що дефініція прізвиська могла б бути дещо лаконічнішою: *прізвисько* – це неофіційна розрізнявальна назва особи, що несе додаткову інформативність і відома певному колу осіб. Тут лексема *інформативність* охоплює широкий спектр даних про людину, у т. ч. й конотацію самої назви, якщо вона присутня у цій назві [8, с. 253].

Найширшим та найдетальнішим є визначення прізвиська у дисертації Н. Федотової: «*Прізвиська* – антропоніми неофіційної сфери функціонування, які виражаються одним чи кількома словами та вживаються як стислі тексти, що відрізняються формальною структурно-семантичною нерозгорнутістю й розкриваються в мотиваційному тексті. Вони характеризуються підвищеною інформативністю й експресивно-емоційною забарвленістю, компресують у своєму змісті характеристики зовнішніх і внутрішніх особливостей носія імені, імпліцитно представлені через асоціативний зв'язок з предметами чи явищами навколишньої дійсності» [17, с. 5]. Тож залежно від глибини та матеріалу дослідження з'ясовується суть поняття та розширюються його мовознавчі кордони.

Об'єктом нашого дослідження стали зоофорні прізвиська. Назви тварин були і залишаються актуальним матеріалом для ономастичних розвідок. Пояснюючи історію становлення прізвищ, учені виділяють у першу чергу існування імені чи прізвиська, які відігравали роль відстрашувально-захисних імен, хоча як зазначає І. Фаріон, не виключений і міфолого-тотемічний вплив назв певних звірів [16, с. 158]. Зараз прізвиська в повсякденному житті таких функцій майже не виконують, бо, як правило, їх вигадують односельці, одногрупники, колеги, а не батьки, які шукають в імені захисту своїй дитині. Хоча є псевдоніми, а особливо позивні бійців, що частіше обирають собі самі ж носії, для яких такі імена є своєрідним тотемом (*Бизон, Змій, Лев, Сокіл і под.*).

„Закріплюючись передовсім через байку і казку в типово-образному вираженні, слова-символи, що відтворюють тваринний світ, входять у звичні словесні формули, стійкі звороти, стають ключовими елементами тексту. Найбільш поширені в національному, переважно селянському баченні образи хижих і свійських тварин стають фіксованими носіями певної людської риси (переважно негативної) і в цьому плані алегоріями: *вовк* – кровожерливості, *лисиця* – хитрощів, *заєць* – боягузтва, *ведмідь* – сили, неповороткості... тощо” [5, с. 148].

Особливості тваринного світу створюють наочну модель, елементи якої нагадують життя людського суспільства. Основою використання назв тварин у переносних значеннях є їхні різні властивості (часто вигадані): зовнішній вигляд, характерні звички [7].

М. Бірила залежно від способу характеристики особи виділяє дві групи прізвиськ: 1) прізвиська, в яких семантика апелятивів безпосередньо вказує на певну

ознаку особи; 2) прізвиська, які характеризують особу метафорично, опосередковано [1, с. 16-17].

О. В. Суперанська також стверджує, що прізвиська, твірні основи яких пов'язані з назвами фауни, могли надаватися метафорично, на основі якоїсь подібності людини з певними тваринами [14, с. 67]. У нашому випадку ми будемо мати справу не тільки з метафоризацією, а й з метонімізацією як «семантико-номінаційними процесами, у результаті яких форма мовної одиниці переноситься з одного референта на іншого на основі тієї чи іншої подібності або суміжності, що виникають у свідомості мовця» [15, с. 9].

Метафоризація – це семантико-номінаційний процес, який ґрунтується на щораз обновлюваній, відповідно до індивідуальних асоціацій за подібністю, смислової структури слова – етимона [6, с. 53]. *Метонімізація* – це семантико-номінаційний процес, під час якого форма словесної одиниці переноситься з одного референта на інший на основі тої чи іншої асоціативної суміжності [15, с. 9].

Крім цих двох процесів треба сказати й про *онімізацію та трансонімізацію* як різновиди лексико-семантичного способу словотвору. Як зазначає Ю. О. Карпенко, «лексико-семантичний спосіб словотвору... закономірний, повноцінний і досить поширений шлях поновлення лексичного складу мови» [4, с. 3] і в його основі лежить поява так званої мезонімії, – перехідного типу відношень між полісемією та омонімією. Тому лексико-семантичний спосіб словотвору вчений запропонував назвати "мезонімізацією". В ономастиці мезоніми виникають внаслідок перенесення імені з одного об'єкта на інший на основі певної схожості або суміжності референтів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Якщо основною проблемою при збиранні прізвиськ є з'ясування мотивації, то щодо пояснення походження прізвиськ із лексемами тваринного походження таких ситуацій було менше. У першу чергу, це пов'язано з тим, що майже всі слова-апелятиви є загальноживаними, а в прізвиська найчастіше переходять назви, які в мовній традиції виступають символами певних фізичних і моральних рис.

Дуже поширеними при з'ясуванні мотивації таких онімів виявилися явища омонімії та синонімії. Тому одне й те ж прізвисько може відноситися до різних груп. Наприклад, для одних прізвисько *Баран* асоціюється з впертою чи нерозумною людиною, а для інших така особа має прізвисько *Цап*; в одному селі *Йиндиком* (від *індик*) називають гордого, поважного чоловіка, а в іншому – людину із запальним характером, рвучкою до бійки. Отже, з точки зору семантичної мотивації зібрані нами експедиційним шляхом прізвиська можна розділити на такі групи (матеріал подаємо згідно з вимовою мешканців регіону):

1. Найчисельнішою є група прізвиськ, мотивацією яких стали особливості зовнішнього вигляду:

а) особливості статури носія: *Кабан, Ка́бан, Лось, Пацюк* (у значенні «кабан» [11, II, с.45]) – товсті, великі; *Підбульд* (підбуль + бульдог) – вираз обличчя як у бульдога; *Бузьок* («лелека» [11, I, с.79]), *Дрозд, Гава, Кобила* – високі; *Жук, Слімак, Слимáк* – маленькі, але товсті; *Вушинка* (від воша – *камаха*), *Мушка, Комарик, Качка, Качурець, Кугутик, Курочка, Зозулька* (сонечко – *комаха*), *Тюля* (від тюлька) – маленькі; *Глист, Слимак* – худі;

б) пігментація: *Гава, Вовк* – чорняві; *Кугут* (півень) – червоне обличчя; *Метелик, Сойка* – біляві; *Таракан* – руді вуса;

в) особливості окремих частин тіла: *Вовк* – хижий погляд; *Тиграс* – «як злосний, то вишкірює зуби, як тигр»; *Суслик* – великі зуби; *Видра* – великі очі; *Качур,*

Баран – кучеряві; *Козлик*, *Цапок* – маленька борідка; *Хом'ячок* – великі щоки; *Шпак*, *Дрозд* – довгий ніс; *Гусак* – довга шия; **КАЧКА** – ходить похитуючись; *Качка* – махає головою з боку на бік; *Качечка* – кульгає; *Павук* – довгі руки; *Крїт* – погано бачив;

г) особливості одягу: *Медвідь* – носив довгого кожуха; *Зозулька* (комаха) – довго носила хустину в горошок; *Перепїлка* – дуже гарно вив'язувала хустину на голові; *Жаба* – завжди була тепло одягнена, казала, що змерзає.

2. Прізвиська, мотивовані особливостями поведінки чи характеру носія: *Качур*, *Кугут*, *Кугутик*, *Йиндик* – бешкетники, рвучкі до бійки, горді, крикливі; *Когут* – залищальник; *Хрунь* (лайл. свиня) – поводить як свиня (невихований); *Свиня* – нахабний; *Лис*, *Лисичка*, *Слимак*, *Щур* – хитрі; *Киця* – улеслива; *Дик* (дикий кабан; вепр) – буйний; *Вовк* – брехливий; *Скаун*, *Заяць* – швидкі; *Баран*, *Цап* – упертий, капосний; *Коза* – швидка, уперта, «гуляща»; *Горобець*, *Лось*, *Заяць* (*Ну, пагаді*) – «бігають за дівками»; *Котик* і *Кітка* – так називали люблячу сімейну пару, іншу пару називали *Голубїята* (голуб'ята); *Дзьиворонок* (жайворонок) – «найпершою знає усі новини»; *Третий Півень* – дуже рано прокидається (за Т. Шевченком); *Сова* (друге прізвисько *Пугу*) – «спить на ходу»; *Гава* – на усіх ображається; *Буся* (від бусел) – мовчазна; *Пава* – поважна; *Гусачка* – «бойова жінка»; *Хрущик* – створює багато шуму; *Мурашка* – роботяща; *Сорока* – пліткарка; *Шершень* – завжди шукає вигоду; *Гадюка* – «не говорить, а сичить»; *Ропуха* – весь час ходить «набундючена»; *Хробак* – працюючий (риється в землі).

3. Прізвиська, що мотивовані родом занять носія чи звичками: *Мілька Худоба* – жінка була дояркою; *Худоба Іван* – чоловік працював на бойні; *Коник* – батько чоловіка мав своїх коней; *Свинушка* – розводила свиней для продажу; *Пацюк* – утримував кнура для домашнього «бізнесу»; *Королиці* (кролиця) – розводила кроликів; *Рачок* – любив ловити раків; *Курочка* – працювала у курятнику; *Зайць* – «перший» мисливець у селі, *Хомньик* (хом'як) – «вів боротьбу з хом'яками на городі»; *Тхорик* – полював на тхорів; *Щука* – викрутиться з будь-якої ситуації; *Дятел* – весь час щось майструє (стукає молотком). Серед онімів цієї групи є словотвірні варіанти, що вказують на осіб чоловічої чи жіночої статі: *Шулик* (шуліка) – знищував гнізда птахів; *Куник* (куниця) – обробляв шкіри з куниць; *Рибко*, *Короній* – люблять ловити рибу; *Кугутичка* – «тримала багато півнів «на холодець»; *Кецик* (котик) – слідує за своєю зачіскою.

4. Прізвиська, мотивація яких пов'язана з певною ситуацією чи подією в житті носія: *Бобрики* – брати-близнюки; *Дрозд* – жінка усіх птахів називала дроздами; *Сойка* – хвалився, що спіймав сойку; *Птаха* – чоловік, коли бував напідпитку, звертався до своєї дружини: «Птахо моя»; *Рибка* – так мама ніжно називала свою доньку; *Качка* – прізвисько закріпилося за жінкою після того, як у неї втопилася дитина. Вона цілими днями ходила біля річки і примовляла: «Качітко моє...»; *Кугутик* – у дитинстві любив кукурікати; *Диркач* – в дитинстві ганявся за деркачами;

5. Прізвиська, мотивація яких пов'язана з матеріальним станом сім'ї: *Шпаки* – багаті; *Пулїта* («каченята»: пуль – вигук, яким кличуть курчат, гусенят, індичат [13, III, с. 499]) – багатодітна сім'я; *Вушівці* (від воші) – жили бідно, мали багато дітей.

6. Прізвиська, мотивація яких пов'язана з особливостями мовлення носія: *Сорока* – балакуча; *Кіт* – «говорить, ніби нявкає»; *Гусак* – шепелявить; *Либа* – не вимовляє літери р; *Бичок* – «реве, як бичок».

7. Прізвиська, мотивовані місцем проживання носія: *Раки* – жили біля водоймища, де було багато раків; *Качки* (сестри) – жили біля річки і дуже любили купатися.

Майже усі наведені вище прізвиська утворено безпосередньо від зоосемізмів шляхом онімізації. Наступна група включає трансонімізовані назви, що утворені від кличок тварин.

8. *Бобік* – невеликий; *Сірко* – сивий; *Буян* – чоловік пишався своїм конем Буяном; *Багіра* – чорнява; *Жучка* – кличка улюбленого собаки, *Рекс* – «швидкий до бійки»; *Маркіза* – кличка кішки.

І останню групу складають неофіційні іменування, які утворилися переважно від прізвищ носіїв шляхом редеривації (відновлення твірного слова прізвища) чи виникли як асоціації до прізвищ та імен носіїв:

9. *Сорока* – від прізвища Сороковський; *Зозульичка* – від прізвища Зозуляк; *Вовк* – від прізвища Вовкович; *Ліса* – від прізвища Ліщинська; *Пацюк* – від прізвища Мацюк; *Козел* – від Козловський; *Заяць* – від імені Яць (Яків); *Заяць* – від прізвища Побігун; *Муха-Цокотуха* – від прізвища Мушинський; *Жук* – від прізвища Паук; *Цап* – від прізвища Баран.

Звичайно, є ряд прізвиськ, походження яких в окремих населених пунктах не вдалося з'ясувати. По-перше, це стосується тих сіл, де залишилося мало людей старшого покоління, бо молодь часто не цікавиться минулим своїх родичів, а натомість вигадує нові, сучасніші прізвиська: *Кент*, *Смайл*, *Кіс*, *Ему*. По-друге, якщо неофіційне іменування давнє, то односельчани могли вже забути, як воно виникло (хоча бувають такі випадки, коли респондент – винахідлива бабуся – намагається «на ходу» вигадати історію творення оніма). Тож у деяких селах невмотивованими були оніми: *Ворон*, *Вудвуд*, *Голуб*, *Горобець*, *Заяць*, *Кабан*, *Кнур*, *Коза*, *Коник*, *Мишка*, *Окунь*, *Орлик*, *Оса*, *Ромко-Бомко*, *Слонь* (слон) *Гумовий*, *Тля*, *Цапок*.

Якщо порівняти наш прізвиськовий матеріал з матеріалом Тернопільщини [2], Західного Полісся [18], Гуцульщини [8] та Одещини [12], то найчастотніші прізвиська майже повністю збігаються щодо визначення мотивації: *Баран* – кучерявий, впертий, *Сорока* – балакуча, *Кугут* – запальний, *Цап* – впертий, *Свиня*, *Кабан* – товсті, *Гава* – чорний, *Качка* – своєрідна хода,

Н. Шульська у своїй статті «Українсько-польські прізвиськові стереотипи» зазначає, що польські дослідники неофіційні антропоніми, які свідчать про метафоричне перенесення апелятива на основі подібності, окреслюють як порівняльні [18]. І, зіставляючи українські прізвиська з польськими, наводить такі оніми, що мають однакову мотивацію: *Вівця* ‘так жінку називає чоловік, бо у неї кучеряве волосся’; *Кіт* ‘швидкий, як кіт’; *Бульдог* ‘із великими обвислими щоками’, ‘повний’, ‘з великою головою’; *Качка* ‘за особливостями ходьби, ходить, перекидаючись’; *Козел* ‘мав бороду’; *Свиня* ‘повний, як свиня’ [18]. Отже, такі ж мотиви номінації використовують і поляки.

М. Лесюк та Г. Ліщинська пояснюють мотивацію таких гуцульських прізвиськ: невеликого зросту чоловічка, який носить закручений вус, набакир кашкет, бундючиться назвали *Когутиком*, а жінка, яка була вже надто надокучливою, одержала прізвисько *Муха*, кучерявого Івана – *Іван-Баран*, задиристого чоловіка – *Цапком*, хитренького і проворного – *Щуром* [8, с. 67].

Найсприятливішою базою для творення відапелятивних іменувань на Львівщині, зауважує М. Наливайко, є назви тварин, птахів, комах та інших живих істот: а) назви домашніх і диких тварин: **Бегемот**, **Бик**, **Бичок**, **Бобер**, **Кіт**, **Коза**; б) назви комах, земноводних, змій, риб: **Вобла**, **Вужик**, **Жук**, **Хрущик**; в) назви домашніх і диких птахів: **Бройлер**, **Воробей**, **Ворон**, **Ворона**, **Голуб**, **Чапля** [10, с. 102].

О. Вербовецька пише, що в цілому на Тернопільщині використовуються такі ж лексеми для творення зоофорних прізвиськ, як і на інших територіях України [2, с. 118] (залучаючи до порівняння і матеріал Донеччини).

Південний регіон представлений майже тим самим набором прізвиськ: *Баран* – кучерявий; *Їжак* – не голиться; *Кабан*, *Бичок* – товсті; *Горила*, *Дракон*, *Жирафа*, *Страус*, *Уж* – високі; *Горобець*, *Жук* – маленькі, невисокі; *КАЧКА* – ходить, перевалюючись з ноги на ногу [12, с. 22].

Висновки та перспективи дослідження.

Отже, зоосемізи, що лягли в основу мотивації прізвиськ, представлені такими тематичними групами лексики, як *назви домашніх і диких тварин; назви домашніх і диких птахів; назви риб, земноводних і плазунів; назви комах*. Досліджуваний нами матеріал свідчить про перевагу лексики на позначення *домашніх тварин та птахів* (*Качур, Качка, Гусак, Кугут, Кабан, Коза*), оскільки щоденні спостереження за поведінкою цих істот дають можливість порівнювати їх поведінку, зовнішність з такими ж особливостями найближчих сусідів, односельчан. І через те саме прізвиська цієї групи є частіше образливими та інформанти не завжди хочуть їх називати. Серед назв *диких тварин і птахів* переважають *Заяць* та *Гава*. Слід зауважити, що серед прізвиськ дорослого населення в якості мотиваторів рідко зустрічаються лексеми на позначення тварин, птахів, які не водяться в досліджуваному регіоні (*верблюд, мавпа, крокодил, слон, папуга, кит* і под.).

Найширше представлені метафоризовані прізвиська, мотивовані особливостями зовнішнього вигляду та поведінкою чи характером носія. Метонімізація в основному використана при творенні онімів, мотивованих родом занять носія, матеріальним станом та місцем проживання.

Прізвисько *Качка* (*Качечка*) представляє найширшу омонімічну групу серед назв домашніх птахів: *маленька; махає головою з боку на бік; ходить похитуючись; кульгає; коли сердита, не розмовляє, а шипить; галаслива; у жінки втопилася дитина; жила біля річки і дуже любила купатися*; а прізвисько *Заяць* – серед диких тварин: *швидкий; «бігає за дівками»; «перший» мисливець у селі; боїться дружини*. Найбільший синонімічний ряд складають оніми *Вушінка, Мушка, Комарик, Качка, Качурець, Кугутик, Курочка, Зозулька, Тюля*, мотивовані маленьким зростом носіїв.

Перспективою нашої роботи є з'ясування мотивації дитячих індивідуальних зоофорних прізвиськ, які є семантично різнобарвнішими порівняно з більш стабільною традицією називання, що відбиває систему мислення дорослого населення.

Література

1. Бірыла М. В. Беларуская антрапанімія : автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Мінск : Навука і тэхніка, 1969. 47 с.
2. Вербовецька О. Індивідуальні прізвиська Тернопільщини, мотивовані назвами тварин. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2007. Випуск 354-355. Слов'янська філологія С.114-118.
3. Кавун О. О. Семантико-структурна типологія англійських та українських прізвищ. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/1075/1/17.pdf>
4. Карпенко Ю. О. Синхронічна сутність лексико-семантичного способу словотвору. *Мовознавство*. 1992. №4. С. 3-10.
5. Кононенко В. І. Символи української мови. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 269 с.

6. Краковецька Г. О. Про лексико-семантичну трансформацію в сфері термінології (на матеріалі медичних термінів). *Мовознавство*. 1978. № 6. С. 137-149.
7. Крижско О. А. Образно-номінативна та оцінна характеристика фольклорних зоосемізмів української мови. URL: https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/018.pdf
8. Лесюк М. П., Ліщинська Г. Д. Неофіційні найменування осіб на Гуцульщині. *Українознавчі студії*. Івано-Франківськ : Плай, 2003. № 4-5. С. 252-264.
9. Лесюк М. Прізвиська жителів гуцульських сіл. *Przezwiseka i przydomki w językach słowiańskich*. Część I. / [pod red. St. Warchoła]. Lublin : Wyd-wo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1998. S. 227-240.
10. Наливайко М. Я. Когнітивний аспект дослідження прізвиськ. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. Сер. : Філологічна. 2013. Вип. 38. С. 102-103.
11. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок. К., 1984. Ч. 1-2.
12. Сенік Г. В. Прізвиська Одещини. *Записки з ономастики*. Одеса, 2009. Вип. 12. С.20-30.
13. Словарь української мови / за ред. Б. Д. Грінченка. К., 1996. Т. 1-4.
14. Суперанская А. В., Сулова А. В. «Нестандартные» русские фамилии. *Ономастика и норма*. М., 1996. С. 59-71.
15. Тараненко А.А. Языковая семантика в ее динамических аспектах. К., 1989. 256 с.
16. Фаріон І. Д. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини кінця XVIII – початку XIX ст. (З етимологічним словником). Львів, 2001. 371 с
17. Федотова Н. М. Сучасні прізвиська Луганщини : когнітивна прагматика творення тексту оніма: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 “Українська мова”. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2008. 20 с.
18. Шульська Н. Українсько-польські прізвиськові стереотипи. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/153585108.pdf>

References

1. Biryła, M. V. (1969), *Belarusian anthroponyms : Author's thesis [Belaruskaia antrapanimiia : avtoref. dys. ... doktora filol. nauk]*, Navuka i tekhnika, Minsk, 47 p.
2. Verbovetska, O. (2007), *Individual nicknames of Ternopil region, motivated by the names of animals [Indyvidualni prizvyska Ternopilshchyny, motyvovani nazvamy tvaryn]*, Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu, vypusk 354-355, Slov'ianska filolohiia, pp.114-118.
3. Kavun, O. O. *Semantic and structural typology of English and Ukrainian surnames [Semantyko-strukturna ty polohiia anhliiskyykh ta ukrainskykh prizvyshch]*, URL : <http://eprints.zu.edu.ua/1075/1/17.pdf>.
4. Karpenko, Yu. O. (1992), *Synchronous essence of lexical-semantic method of word formation [Synkhronichna sutnist leksyko-semantychnoho sposobu slovtvoru]*, *Movoznavstvo*, № 4, pp. 3-10.
5. Kononenko, V. I. (1996), *Symbols of Ukrainian language [Symvoly ukrainskoi movy]*, Ivano- Frankivsk, Plai, 269 p.
6. Krakovetska, H. O. (1978), *On lexical and semantic transformation in the field of terminology (on the material of medical terms) [Pro leksyko-semantychnu transformatsiiu v sferi terminolohii (na materialy medychnykh terminiv)]*, *Movoznavstvo*, № 6.

7. Kryzhko, O. A. (2008), *Image-nominative and evaluative characteristic of folklore zoosemisms of the Ukrainian language* [Образно-номинативна та оцінна характеристика фольклорних зоосемизмів української мови], URL : https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2 / 2008-26-06/018.pdf.

8. Lesiuk, M. P., Lishchynska, H. D. (2003), *Unofficial names of people in the Hutsul region* [Неофіційні найменування осіб на Гуцульщині. Українознавчі студії], Українознавчі студії, Івано-Франківськ, Плай, № 4-5, pp. 252-264.

9. Lesiuk, M. (1998), *Nicknames of inhabitants of Hutsul villages* [Прізвиська жителів гуцульських сіл], Прізвиська і прізвища в мовах слов'янських. Частина I. [под ред. Ст. Вархола], Wyd-wo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, pp. 227-240.

10. Nalyvaiko, M. Ya. (2013), *Cognitive aspect of nickname research* [Когнітивний аспект дослідження прізвиськ], Наукові записки [Національного університету "Острозка академія"]. Філологічна, Сер., вип. 38, pp. 102-103.

11. Onyshkevych, M. Y. (1984), *Dictionary of Boykos' dialects* [Словник боївських говірок], Київ, ч. 1-2.

12. Senyk, H. V. (2009), *Nicknames of Odesa region* [Прізвиська Одесьщини], Notes from Onomastics. Odesa, Vyp. 12. Pp. 20-30.

13. *Dictionary of Ukrainian language / edited by B. D. Hrinchenko* [Словар української мови / за ред. Б. Д. Гринченка], (1996), Київ. Т. 1-4.

14. Superanskaia, A. V., Suslova, A. V. (1996), "Non-standard" Russian surnames [«Нестандартные» русские фамилии], *Onomastyka y norma*, Moskva, pp. 59-71.

15. Taranenko, A. A. (1989), *Language semantics in its dynamic aspects* [Языковая семантика в ее динамических аспектах], Київ, 256 p.

16. Farion, I. D. (2001), *Ukrainian surnames of the Lviv region of Prykarpattia of the end of XVIII - beginning of XIX centuries. (With etymological dictionary)* [Українські прізвиськові назви Прикарпатської Львівщини кінця XVIII – початку XX ст. (З етимологічним словником)], Lviv, 371 p.

17. Fiedotova, N. M. (2008), *Modern nicknames of Lugansk region: cognitive pragmatics of the text of onym : author's thesis* [Сучасні прізвиська Луганщини : когнітивна прагматика творення тексту оніми : дис ... канд. філол. наук], Харків, 20 p.

18. Shulska, N. *Ukrainian-Polish nickname stereotypes* [Українсько-польські прізвиськові стереотипи], URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/153585108.pdf>.

А. В. Сенік,

*Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
кафедра украинского языка*

ЗООФОРНЫЕ НЕОФИЦИАЛЬНЫЕ ИМЕНОВАНИЯ: МОТИВАЦИОННЫЙ АСПЕКТ

В статье рассматривается мотивация надднестрянских неофициальных именований, базой образования для которых стали зоосемизмы. Такого типа онимы распределяются между группами в зависимости от мотивов номинации. Обращается внимание на распространенные среди зоофорных прозвищ явления омонимии и синонимии.

Ключевые слова: неофициальное именование, прозвище, зоосемизм, мотивация, метафоризация, метонимизация.

ZOOPHORE UNOFFICIAL NAMES: MOTIVATIONAL ASPECT

The purpose of this article is to find out the peculiarities of the use of zoosemisms as a basis for the creation of informal names. The subject of the study is to identify the main groups of zoophoric informal onyms of the adult population depending on the characteristics of motivation. The *material* was collected in the settlements of the Halych district of the Ivano-Frankivsk region. The main method of research is descriptive and its basic methods of systematization and interpretation of language units.

Animal names have been and remain the subject of onomastic research as a source of creation of proper names. Main feature of a member of a certain collective lays the foundation for the emergence of a nickname. Speakers' concept of animals, objects of the material or spiritual world, their importance in human life are the reason for the transfer of the phenomenon from a certain reality to the denotation. Nicknames themselves may contain positive or negative connotation. It is achieved by various ways of creating expression: expressive internal form of the nickname, its metaphorical, semantic and stylistic ability of suffixes involved in the creation of nicknames, the expressiveness of the sound shell of a nickname. The processes of metaphorization and metonymization proved to be very common in determining the motivation of such onyms.

Zoosemisms, which formed the basis of the motivation of nicknames, are represented by such thematic groups of vocabulary as the names of domestic and wild animals; names of domestic and wild birds; names of fish, amphibians and reptiles; names of insects. The researched material testifies the predominance of vocabulary to denote domestic animals and birds, as daily observations of the behavior of these creatures make it possible to compare their behavior and appearance with the same features of the nearest neighbors and fellow villagers. And because of this, the nicknames of this group are often considered offensive and informants do not always want to call them. The prospect of our work is to find out the motivation of children's individual zoophore nicknames.

Key words: unofficial names, nickname, zoosemism, motivation, metaphorization, metonymization.